

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concursuri, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICEAȘĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂȚATE:Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

De-ale zilei.

Dacă privim cu ochii deschiși asupra vieții omii din zilele noastre, în cercul cât de restrâns al experienței ce ne trece prin fața oglinzii sufletului, vedem că ea își străbate foarte pripită cărările sale, ridicând și zdrobind în cale, pe fiii neamului omenesc.

Și cumpenind rostul pripelii și urmelor ce viața lasă, trebuie să ne gândim și noi, ca totația călători, cari avem fiecare câte-un drum de făcut în lumea aceasta și moșteniri de lăsat viitorimii, ce urmași ai noștri și trebuie să ne prevedem cu spicile de fer din poveste, pentru a ajunge la țamanul, la țermul dorit.

Grele sunt de-agonisit, și mai greu de păstrate cele de trebuință pentru viață; și în goana vieții omul singuratic peste grele zăgazuri are să treacă. De aceea, oameni cari prețuiesc mulțimea, cari înțeleg neajunsurile ei, totdeauna s'au găsit, ca îndreptători și îndreptători a celor prea slabi, a celor ce au trebuință de sfaturi, îndrumări și ajutor pentru o muncă rodnică și folositoare.

Pentru ușurarea vieții materiale, pentru folosința poporului nostru, s'a pornit o mișcare, o mișcare de întovărășiri economice la sate, căci unde-i unul nu-i putere, unde-s doi puterea crește.

Oameni cu pricepere început-au, în părțile Orăștiei, cu vorba, scrisul și făpta, să lucreze pentru întemeierea la sate de tovărășii economice, mai în urmă tovărășii de asigurarea vitelor.

Două lucruri de mare folos pentru poporul nostru sunt acestea și cu atât mai mult — cu cât economia este ocupațiunea de căpetenie, iar întovărășirea, prin însași ființa sa este o garanție mai gură a valorării produselor și roadelor muncii poporului nostru agricol și cultivător de vite.

Fără a ne adânci în aprecieri de specialitate, ce nu cad în competența noastră, relevăm faptul, că activitatea inițiată în părțile Orăștiei, a adus până în prezent însemnate roade, cari se vădesc chiar și prin faptul întrupării într'o »Centrală«, a tovărășiiilor formate până în prezent.

Principiul, adică faptul concentrării, fie acela de forțe ori de produse, este un factor de căpetenie, în viața zilelor noastre și e de o importanță și mai mare pentru lupta economică din viitor. Aceia, cari vor să trăiască și să poată să se susțină în mijlocul concurenței, care mereu sporește, vor găsi sprijin și temelie în însoțiri, în asocieri; în consecință, nu putem să nu ne exprimăm bucuria, pentru mișcarea pornită și la poporul nostru; și sub acest raport, — recomandând totodată factorilor noștri conducători din mijlocul poporului, să nu întrelase de a se interesă de organizarea în tovărășii economice a poporului, după exemplele de până aci, în vederea salvării ori chiar a progresului nostru economic.

În munca lor desinteresată și devotată inițiatorii acestei organizării economice și-au pus de gând să meargă cu »apostolie«, în curând în câteva sate fruntașe din părțile ardelene, ungurene, în Banat, Bihor, Chioar, Sălăgiu și Maramurăș...

În fața frumoasei porniri, aminte ne aducem de legenda: din Purice Movilă! —, iar celor ce se adresează în rândul întâi aceste cuvinte, le zicem: — Vestitorilor de bine cu pâine și sare să le eșiți înainte!

S.

Panegiric

pentru sărbătoarea sf. Trei-Ierarhi dela 30 Ianuarie.

— de George dela Sarata, Iasi. —

(Urmare și fine.)

După ce se întoarse acasă, el se socotea, cu retragerea sa, că a greșit înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, de aceea se înfătoșă năntea adunării bisericești din Nazianz cu cuvintele următoare:

„Rog pe Dumnezeu de iertare..., iată, sunt aici, Voi păstorilor și împreună servitorilor! sunt aici turmă nevinovată, demnă de arhipăstorul Hristos! sunt aici o tată! împărtășește-mi binecuvântarea ta“.

Ca preot, sf. Grigore, deveni nu numai spriginul bătrânului său tată și episcop, ci și apărător puternic al creștinismului contra căruia se pornise cu ură neîmpăcată împăratul Iulian Apostatul.

Ajungând mai târziu Sf. Vasile episcop al Cesariei din Capadocia primi și sf. Grigorie, indemnăt de dănsul, demnitatea de episcop al Sasiunei. Ca episcop desfășură o activitate foarte binecuvântată în predicarea cuvântului dumnezeesc și în păstoriarea turmei sale, dar după moartea fratelui său, a surorii sale și în fine a părinților săi, se strămută la Seleucia Isauriei, unde-l ajunse și vestea despre moartea amicului său, a sf. Vasile.

În Seleucia n'a stat mult, căci prevedința dumnezeiască-l chemă la Constantinopol ca să îndrepte starea religioasă și morală a acestei cetăți.

Tristă eră mai ales starea poporului ortodox, carele suferia urgie grea din partea Arienilor ce ajunseseră stăpânitori; iar ortodoxii erau o mică turmă, fără conducător și fără ordine, cari în loc de biserică, nu aveau decât un mic paraclis.

În astfel de împrejurări veni sf. Grigorie la Constantinopol. Grija lui cea mai mare eră de a ridică, a întări și a apăra *credința ortodoxă* și a îmbunătăți viața religioasă și morală, ceea ce și făcă în mod strălucit prin organizarea și guvernarea înțeleaptă a bisericești, prin regularea și săvârșirea demnă a cultului d-zeesc, prin păstoriarea credincioasă și plină de jertfe, prin părinteasca purtare de grijă de orfani, văduve și sărmani. Tot cu același zel, tărie de suflet, abnegațiune, ba chiar cu pericol de moarte se luptă demn al arhipăstor și în contra eresurilor Arienilor, Macedonenilor și Apolinariștilor pe care le combătea cu multă măestrie.

Adăncele și vestitele lui cuvântări despre D-zeu, tot în ființă și întreit după persoane și mai cu seamă acele *cinci* cuvântări în care apăre divinitatea Domnului nostru Iisus Hristos și a sf. Duh și prin care el a înfrânt învățăturile eretice ale Eynomienilor și ale Macedonenilor, îl fac atletul *credinței ortodoxe* și-i au câștigat numele de *teolog* sau cuvântător de Dumnezeu, nume, cu care mai înainte fu onorat numai sf. apostol și evangelist Ioan.

Astfel sf. Grigorie câștigă cauza ortodoxiei în Constantinopol. Apoi ajutorat și de împăratul Teodosie cel Mare a prefăcut modestul paraclis în biserică cea frumoasă a „Anastasieri“, adevărată a reinvierii ortodoxiei; pe lângă aceasta și celelalte bisericești din Constantinopol, cari până atunci se aflau în mâinile ereticilor au fost ocupate în urmă iar de ortodoxi.

Spre a încoronă succesul acesta împăratul Teodosie convoacă la anul 381 al doilea sinod ecumenic, carele se adună chiar în Constantinopol și la care sinod sf. Grigorie fu confirmat în scaunul arhiepiscopal al acestei cetăți și mai primit și președinția sinodului.

Sf. Grigorie în sinod se sili din toate puterile și din sporul unirea și pacea bisericești și a înlătură desbinarea de care mai eră sfășiată încă biserică Antiohiei, dar nevoințele lui nefiind bine primite de unii, și mai murmurând și câțiva episcopi, sosiți mai târziu la sinod în contra strămutării lui din scaunul Sasiunei în scaunul Constantinopolului, zicând că aceasta nu s'a făcut canonică, sf. Grigorie, spre a nu fi cauza unor desbinări noi, demisionă îndată din scaunul arhiepiscopal al Constantinopolului, pentru care eră pizmuit, și se retrase și din sinod, zicând: „Întindeți-Vă mânel frățește și vă uniți, eu vreu să fiu al doilea Iona și vreu să mă sacrific bucurios pentru mântuirea corăbiei (bisericești), cu toate că nu sunt vinovat de furtuna ce s'a iscat. Lăsați să cadă soarta asupra mea și aruncați-mă în mare. Un peste binevoitor din adăncime mă va înghiți. Numai o datorie mai am încă să plătesc adevărată moartea, și aceea lui Dumnezeu“.

Apoi într'o cuvântare solemnă își luă rămas bun dela biserică și turma sa, zicând între altele:

„Rămăi sănătoasă, Anastasia mea, care ai un nume atât de cuvios! Căci tu ai ridicat iarăși credința noastră, atât de desprețuită mai înainte! Tu loc al învingerii noastre, Tu Silo nou, unde mai întâi a statornicit iarăși cortul legii, după ce a rătăcit 40 ani prin deșert!“

„Dar și Tu, biserică mare și renumită, proprietatea noastră cea nouă, care de abia acum dela Cuvântul cel vecinic al lui Dumnezeu ți-ai primit adevărata ta mărire, rămăi și tu fericită!“

„Rămăi cu bine, scaunul meu arhiepiscopal, tu scaun pizmuit și plin de pericol! Și voi preoți, venerabili prin umilință și etate, și voi toți ceilalți, ce serviți mesei lui Dumnezeu și Vă apropiați de dănsul, cel ce e pururea aproape: Rămăneți sănătoase și voi cetelor de curioși, voi armoniilor de cântări, de psalmi, voi rugelor de noapte, voi fecioarelor curate, voi femeilor modeste, voi văduvilor și orfanilor și voi ochilor de sermani, care vă îndreptați privirea către D-zeu și către mine! Rămăneți sănătoase voi așezămintelor de binefacere, pline de iubire către străini și către Hristos! Rămăneți cu bine, Voi, auzitorilor zeloși ai cuvântărilor mele cei ce Vă înbulzați aici! Rămăi sănătoasă Tu, cetate mare și iubitoare de Hristos! Apropiati-Vă de adevăr și Vă întoarceți spre bine, onorați pe D-zeu mai mult de cât erați deprinși! Rămăi sănătos și tu Răsăritul și tu, Apusule, pentru care și de care sun combătut!“

„Fiilor! păziți lucrul cel bun, care Vi l'am încredințat și aduceți-Vă aminte de suferințele mele pentru Voi“.

Cu astfel de cuvinte pătrunzătoare și părintești se despărți demn al păstor de turma sa, și cu conștiință împăcată că și-a împlinit cu sfințenie toată datoria sa întoarsă pentru scurt timp iar la Nazianz, de unde apoi la anul 383 se retrase, și de astă dată pentru totdeauna, iarăși la patrimoniul părintesc adevărat și singurătatea dela Arianz. Dar și aici bătea inima marelui sfânt pentru binele comun și el, după cum mărturisese numeroasele sale cuvântări, epistole și poezii religioase, care până în ziua de astăzi sunt monumentul cel mai frumos din restimpul acest din urmă a vieții lui, se îngrijea cu multă duioșie când de afacerea bisericești, când de ale țării sale, iar cu deosebire de ale orașului Nazianz; când de binele și prosperitatea fiecăreia îndeosebi, silindu-se a propaga adevărul și virtutea, a alină durerile, a înlătură nenorocirile, a sporul mângăierea și pacea între toți, până ce, învin de activitatea-i neobosită și de luptele grele, precum

și de suferințele trupești, reposă la anul 389 în vârstă de 63 de ani.

Astfel viețui și astfel muri sf. Grigorie cuvântătorul de D-zeu, adevărat acela care în tot cursul vieții sale luptase inimos contra eresurilor domnitoare pe atunci. Acela, care a dus prin aceasta cauza ortodoxiei la un triumf strălucit. Iar prin scrierile sale numeroase, temeinice și sublime, sf. Grigorie rădică învățătura și literatura bisericească la cel mai înalt grad de înflorire.

Și acestea le îndeplini în împrejurări grele, în suferinți trupesti, pedici mari, între dușmani și persecuțiuni înverșunate, ce-i venira chiar și din partea unor clerici. Dar și în mijlocul acestor nevoi, își păstră toată *tăria credinței și a speranței în Dumnezeu*, toată măreția spiritului și a caracterului, toată noblețta, umilita și *uitarea de sine*.

Pentru aceea precum în timpul vieții lui era onorat și respectat de toată lumea creștină și chiar de necreștini, așa și în toate timpurile următoare până în ziua de astăzi, viața sa, faptele și scrierile sale, au atras admirațiunea nu numai a preoților și a creștinilor bisericii răsăritene, ci chiar și aceloră dintre apuseni care de altmintrelea nu sunt de fel amici, nici a bisericii răsăritene, nici a ortodoxiei și cu toate acestea nu pot să nu se închine înaintea unui caracter atât de tare și înaintea unui spirit atât de mare, carele prin erudițiunea lui vastă, prin elocvența lui strălucită, a explicat și interpretat doctrina creștină, a fixat adevărul ei înțeles, a explicat și a închis gurile erețiilor și a arătat creștinilor adevărata cale, calea dreptei credinți și a faptelor bune, pe care trebuie să meargă spre a câștiga fericirea vremelnică și vecinică.

Iată cine a fost sf. Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu.

Și acum, fraților, după ce cu toții cunoaștem viața sfântă și activitatea rodnică creștinească a Sf. Grigorie, să ne întrebăm, ca buni creștini ce suntem, ce hotăriri luăm în acest moment? Ne vom mulțami numai a admira viața lui sfântă și faptele lui cele bune, sau ne hotărîm a le și urma? La aceasta fiecare să cugete bine și mai ales să-și amintească, că credința noastră creștină ne îndeamnă lămurit, să urmăm întocmai vieții lui sfinte și să punem în practică virtuțile lui, căci zice sf. Scriptură: „Cel ce va face și va învăța acela mare se va chema întru împărăția cerurilor”. (Mat. 5. 19). Și în alt loc sf. Scripura învață: „credința fără fapte este moartă” (Isac 2. 20).

Să ne folosim deci cu toții de această măreață icoană ce ne-o pune înainte azi sf. noastră biserică de măreția sufletească a sf. Grigorie Cuvântătorul de D-zeu, și să ne silim a-i urma întocmai în *tăria credinței*, în *sfîntenia vieții*, în *avuția și căldura iubirei de D-zeu și de oameni*, în *pietatea lui umilită*, precum și în *zelul lui cel mare pentru binele comun*, căci numai astfel îi vom putea aduce tributul nostru de respect, recunoștință și venerațiune pentru numeroasele și mărețele servicii aduse bisericii și în genere creștinismului. Iar prin cinstirea dată lui, vom premări pe Dumnezeu, carele face minunate voile sale între sfinți.

Iar noi, elevi seminariști, ca unii ce azi sărbătorim pe patronii și protectorii idealurilor noastre, să ne adresăm către dânsii cu pietate și să le grăim:

Sfinților Trei-Ierarhi și mari dascăli ai lumii!

Fiiți întrepunători la Dumnezeu pentru noi, cari ne pregătim a urma în lume chemarea pe care Voi ați îndeplinit-o cu un așa de strălucit succes! Mijlociți, ca în fiecare din noi să se răsfrângă virtuțile

voastre preoțești și creștinești! Faceți să se reproducă fie cât de modest chipul luminos al unuia dintre voi, spre mărirea lui Dumnezeu, spre lauda voastră, spre onoarea preoției, spre binele vremelnic și vecinic al turmei ce ni-se va încredința, spre înflorirea bisericii și a patriei române, pe care să le susțină Dumnezeu în pace, ca astfel cu bucurie să trâmbițăm totdeauna la ziua cea binevestită a sărbării Voastre, spre lauda voastră și spre mărirea lui Dumnezeu, căruia i-se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și sf. Duh, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor Amin.

Evoluțiunea și depravațiunismul.

— Urmare. —

Dacă luăm în privire, că sufletul rațional este totodată și procurorul intelectual al misiunii fizice corporale, care prin telegrația simțului comun, întreținută de sistemul nervilor vecinic activ, în tot momentul i-se anunță și prin boldul natural de conservare îi strunește atenția pentru sine angajată, e de sine înțeles, că la o pulzare a vieții fizice atât de viu accentuată viața spirituală trebuie să fie împărțită între sine și între cea fizică, și această rezultantă diametrală suntem deprinși a o numi concepția normală, pentru că ea stăpânește nivelul întins de legea eternă.

Pe aceasta platformă prescrisă de legea veche se mișcă oamenii drepti, cari în toată puterea cuvântului pot servi ca modele pentru viața comună socială pentru că, în cumpăna dreaptă între drepturile vieții fizice și ale celei spirituale. În jos de acest hotar se coboară oamenii de rând, cari se cufundă în robia corpului fizic; și cu cât sporesc în acea cufundare cu atâta mai mult se fac servii păcatului cari de dragul poftelor corporale uită de misiunea firească a sufletului spiritual. Pentru a-i rădica pe aceștia în sus la nivelul normal, dumnezeiasca voință „Logos” a inspirat bărbați providențiali dotați cu o inteligență superioară, cu o voință esigentă spre înălțimea ideală a unei vieți ocsitonat spirituale, îndreptată în sborul ei spre culmea perfecțiunii. Cel mai de pe urmă și mai perfect din acei bărbați aleși a fost omul Iisus, în care dumnezeiasca voință „Logos” s'a încarnat în toată plenitudinea puterii sale; și această superlativă încarnare a dumnezeiescului Logos noi o numim îndumnezeirea omului Iisus, care intrunind în sine toate capacitățile geniilor puși de D-z. prevedință de asupra peste linia normală ni-se prezintă ca primum aleșilor, de aceea el singur între toți poartă escelentul nume de *Hristos*.

În cuvintele sale rostite tinărului avut: „Dacă vrei, să moștenești viața eternă, ține poruncile, eară de voiești să fii perfect despoaie-te de toate averile tale și vei dobândi comori neperitoare; adevăr zic vouă, cu anevioie va intra bogatul întru împărăția ceriului”. Hristos ne arată aceste trei regiuni treptate, în cari pășunează fii omenești, fiecare după a sa voluntară dispoziție. Cvintesența vieții psihofizice este fără de îndoială conștiința de sine compusă conti-

și mângăere dela dânsul, învățându-i totodată, că izvorul cel mai bogat de mângăere dulce între suferințele acestei vieți este *rugăciunea*.

Și multe alte pilde s'ar putea produce spre a arăta că în ce chip se pot folosi fenomenele zilnice ale vieții și ale naturii ca mijloace spre cultivarea sâmtămintelor religioase-morale în inimile cele fragede și accesibile ale copiilor. Urmeze însă fieștecare părinte sfatul înțelept al celebrului autor *Jean Paul*, care ne zice: dacă vei vedea că în natură se manifestează cea ce e mareș, — în furtuni, în tunete, în ceriul stelat, în florile câmpului, în moarte etc — *spuneți înaintea copiilor voștri numele lui Dumnezeu!* Prin explicarea religioasă morală a acestor evenimente naturale, în sufletul copiilor se va forma imaginea Dumnezeirei, iar sâmtămintele religioase plântate astfel în ei, se vor preface în petri tari spre edificarea Bisericii sfta a religioșității în inimile lor.

Simțămintele religioase și imaginea lui Dumnezeu formate astfel în inima copiilor, trebuie apoi cultivate și întărite neîncetat, căci numai așa vor putea fi baza și razămul vieții lor morale ulterioare. De aceea ori ce faptă, ori ce dispozițiune și ori ce referință omenască trebuie răportată la Dumnezeu, și ori ce cuget, ori și ce simțământ și ori ce faptă trebuie prezentată copiilor ca lucruri făcute spre slujba lui Dumnezeu, cari dacă vor fi bune se vor răsplăti cu bine, iar dacă vor fi rele se vor răsplăti cu pedeapsă.

În acest chip apoi, deodată cu desvoltarea fizică a copilului se va dezvolta în el și sâmtământul *responsabilității morale* adevăcă constiința de faptele sale și sâmtământul de răspundere pentru ele înaintea lui Dumnezeu. Și acest sâmtământ sau constiința sufletească va fi apoi pentru el *acel talizman, care-l va mântui de ispitele ce-l vor putea coplași în viața lui ulterioară*.

Afară de mijloacele arătate până aci pentru deșteptarea, cultivarea și învățarea sâmtămintelor religioase morale, unul dintre cele mai de efect este — *rugăciunea*. De aceea datori sunt părinții a-și deda copii lor a se ruga lui Dumnezeu. Cine nu va ști oare cât este de înălțător și între ispitele acestei vieți de întăritor chipul unei mame ce să roagă împreună cu micii săi copilași? Mulți oameni d'adrechtul acestei obicinuințe din copilărie, de a se ruga adevăcă împreună cu părinții lor, sau chiar și numai aducerei aminte de zilele când s'au rugat împreună cu dânsi, pot atribui deșteptarea lor din letargia păcatului în care s'au adâncit. Chiar despre sftul *Augustin* se zice, că de pe căile rătăcirilor, pe cari începuse a pleca în tinerețe, s'a abătut numai în urma rducerei aminte de rugăciunile ce le-a învățat cu părinții împreună.

De aceea, voi, părinți români, și în spețial voi mame iubitoare, învățați pe copii voștri din tinerețe a se ruga luga lui Dumnezeu — și rugați-vă împreună cu ei, căci cine știe de nu va fi și pentru ei aceasta obicinuință, acel izvor binefăcător, din care li-se va scurge apa cea stâmpărătoare a vieții lor ulterioare, oăci nimica nu ridică și nimica nu vindecă inima cea decăzută și zdrobită de patimele acestei vieți ca tocmai rugăciunea sau meditațiunea asupra Dumnezeirei.

Vorbind despre necesitatea de a învăța pe copii a se ruga lui Dumnezeu, și despre folosul de a se ruga părinții cu ei împreună, nu va fi fără interes, dacă la acest loc voi produce un esemplu, spre a arăta, că rugăciunile părinților rostite împreună cu copiii lor sunt asemenea roabei răcoritoare care umezește pământul și-i dă putere producătoare.

La un preot german cu numele *Flattich* și care era cunoscut de cel mai eminent educător de copii, se prezentase odată un oficiant mai notabil și l-a rugat să primească în casa sa pe un copil răsfățat al său. Părintele măhnit pentru răutatea copilului său spune că a probat toate și a aplicat asupra lui toate mijloacele de îndreptare, dara fără nici un folos. — Atunci preotul întrebă: „Dar oare obicinuitați a vă ruga împreună cu răsfățatul? „După răspunsul negativ al părintelui, preotul mai adause: ei bine dar, las că cea ce au neglijat părinții voi suplini eu. Și copilul răsfățat a rămas în casa preotului, care cu ajutorul me totodului său de creștere, adevăcă cu obiceiul de a se ruga împreună cu el, prefăcuse din el un om blajin, onest și cu frica lui Dumnezeu, — și a dovedit cum rugăciunea luminează sufletul omului (* v. opul meu „*Etica creștinească*“ p. 61).

(Va urma.)

Din trecutul nostru cultural.

— Urmare. —

Perioada eroică. La începutul veacului al XIX-lea, când în viața culturală a neamului românesc se încrucișează influența grecească, a școlii ardelenice și influența franceză, aceste diferite influențe se resimte și în lucrările literare. Astfel, *Costache Konachi*¹⁾ e influențat de literatura decadentă franceză și de literatura neogrecească, cu o sentimentalitate exagerată. *Văcărescu*¹⁾ în Muntenia și *Asachi*¹⁾ în Moldova, bunăoară, au, aceleași însușiri ca și *Konachi*¹⁾, plus un adaos de latinizm poetic (Traian și Dacia = Dochia).

În Ardeal totul e latinizm și etimologism, afară de modestele scrieri cu caracter poetic primitiv, scrise pentru poporul care, având școală, cerea carte.

Fără controlul serios al unei critice, literatura, mai ales cea de duzină, e foarte productivă; așa mai e această perioadă productivă și pe terenul activității politice, căci se apropie vremea acțiunii așa zisei generații dela 1848, avântată în naționalismul său.

Caracterisându-se această perioadă print'o producțiune febrilă de traduceri de classici străini; întemeiere de ziare, (*Curierul lui Heliade*¹⁾ în București, *Albina* (*Asachi*) în Iași apoi *Gazeta de Transilvania* și *Foaie pentru minte inimă și literatură* (în Brașov), ale lui *George Barițiu*, — cari, aceste din urmă găzduiesc și scriitorii de peste Munți și se citesc și în principate; prin întemeiere de teatre, în Moldova și în Muntenia: se poate numi, perioadă eroică, căci îmbrățișează toate terenele și se caracterizează prin sinceritatea — deși în mare parte naivă a factorilor săi

Și cu toată febrilitatea, în această perioadă apar și primele acorduri critice (1840) și se produc și scriitorii de valoare, cum e *C. Negruzzi*, întemeietorul prozei, în Moldova, *V. Alexandri* și *D. Bolintineanu*, cari desgroapă trecutul național, și fac să se cutremure coarda sentimentului patriotic. *Ion Maiorescu*, care studiază ca cel dintâi, dialectul istrian, și totodată are

¹⁾ Cunoscuți din capitolele anterioare.

rol politic și în viața Munteniei și a Ardealului, apoi marele în inimă și suferințe *Nicolae Bălcescu*, fabulistul-filosof *Gr. Alexandrescu*, începătorul serierii și adunării literaturii pentru popor și din popor *Anton Pann*, *Vas. Cârlova* mort prea de tiner, care a scris frumoasele poezii patriotice „Oda oștirii”¹⁾ și „Ruinele Târговиștei”, și mult cântata „Un păstor tinăr”, *George Sion*, autorul poeziei „Limba română”²⁾ — toată această pleiadă, și opera sa, dau un avânt dezvoltării neamului românesc și provoacă însuflețire în toate direcțiunile vieții naționale.

Această perioadă se caracterizează prin încrederea în sine, admirația trecutului istoric și afirmarea latinității neamului românesc. Ea e însoțită, în principate, de emancipare politică de actele revoluționare dela 1848, cari aduc unirea principatelor, dela 1857 și 1859, cari aduc crearea României moderne. În Ardeal, munca asiduă aduce întemeierea de instituții bisericești și culturale, pentru Români (Șaguna).

Dintre scriitorii acestei perioade vom lua în revistă numai pe cei ce și în urma criticii serioase, reprezintă un fond real. Să începem cu un ardelean.

G. Barițiu s'a născut în Jucul-de-jos (la 1812) și a învățat în Cluj și Blaj, La 1835 terminând teologia, e profesor în Blaj, chemat la Brașov slugește nouă ani ca învățător, la școala ortodoxă, deși el e unit. La 1838 întemeiază două ziare: „Gazeta de Transilvania” politică și „Foaie pentru minte...” literară, continuând începutul din Barac din 1837. Trecând

¹⁾ Din „*Marșul*” înălțării steagului național la 1831:

Frații mei! copii războinici,
ascultare mării dați!
Iată ceasul, mic și mare,
armele să îmbrățișați,

Glasul nostru strigând: „Arme!”
pe strămoși a deșteptat,
Ale cărora țărână
în morminte s'au mișcat.

Ș'alor umbre 'n veci tăcute
Stau cât colo nevăzute,
Privind steagul înălțat.

*

Arma, iată că lucește!
Slava, iată că zimbește!
Steagul, iată s'a nălțat!

(Cârlova).

²⁾ „Din *Limba română*”.

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim,
Altă limb' armonioasă
Ca ea nu găsim.

*

Românașul o iubește
Ca sufletul său,
Vorbiți, scrieți românește,
Pentru Dumnezeu!

(G. Sion).

la Sibiu, unde redactează, ca secretar al „Asociațiunii Transilvaniei, pentru cultura poporului român” organul „*Transilvania*”, publică și ziarul politic „*Observatorul*” (1878—1885). Membru al „*Academiei Române*” din București, la 1893 e ales președinte al ei. Moare în același an, fiind și președinte al „*Asoc. Trans.*” după o viață muncită, încărcat cu toate onorurile ce i-le putea da neamul său, pentru care a muncit viața sa toată. — Opera lui principală e: *Părți alese din istoria Transilvaniei*, trei volume, cuprinzând ultimele două veacuri din trecutul Ardealului,¹⁾ (1698—1884).

În ce privește importanța activității publicistice alui *G. Barițiu*, el încă dela început publică articole de direcție, cum nu se mai scriseseră în Ardeal. Are un cerc de interes și o cultură generală mult mai mari decât ale lui Heliade și e mult mai vorbăreț, mai sfătos, mai practic și aplicat spre povețe decât Asachi (N. Iorga: *Ist. lit. rom. în veacul XIX.* 310).

Asachi n'avea de ce să se supere; Heliade putea să-și vadă de asemenea contestată, obiectiv și motivat, inferioritatea, față de iscusitul ardelean.

(Va urma.)

Lămuriri

în chestia reuniunii învăț. din stânga *Murășului*:

La cronica numărului prim, făcută de anonimul s. despre adunarea reuniunii noastre dela Timișoara, mă simt dator a da unele lămuriri. Adunarea din ceștiune a decis, ase rugă Ven. Consistor:

a) a dispune ca comunele cari au ridicat salariile, să iee serioase dispozițiuni și pentru solvirea lor la timpul normat în lege.

b) unde nu s'a manifestat destul interes pentru salvarea școalelor, să se esmită comisari consistoriali, bărbați cu autoritatea și inteligența recerută, cari să însuflețească poporul pentru cauză.

c) iar unde poporul nu poate, să se facă încă la timpul prescris în lege demersuri pentru cererea ajutorului de stat.

d) pentru serbările școlare întru memoria marelui Andrei, să se deie învățătorilor materialul recerut într'un călăuz, care să cuprindă: discursuri, poezii și cântări simple înduieț.

La aceste *rogări*, făcute de cei îndrept, vine dl. s. și și ia aerul a întrebă „*Quo jure?*” trebuința de a fi sfătuite în aceasta *formă* autoritățile de aceia corporațiune de reuniune.

Să poate un dispreț mai mare, la adresa unei corporațiuni oficiale culturale, aduse de organul oficial al diecezei?!

¹⁾ Pentru legăturile sale cu cercurile culturale de peste Munți, și pentru că e singurul lucrător pe terenul literar, de mai mare importanță, între anii 1830—1880 la noi, l-am amintit aci pe *G. Barițiu*, — neputându-l înregimenta nici în modesta noastră literatură bisericească nici în mișcarea culturală-poporană, pornită la încheierea veacului al XVIII-lea în Ardeal, ca neobosit în reprezentarea intereselor neamului său; fără rezerve și fără prejudiții obicinuite la contemporanii săi.

Dorim să se știe, că în raionul acestei reuniuni mai mulți învățători au fost calificați ca neapți pentru propunerea limbei maghiare. Acești învățători au servit și peste 2—3 decenii cu salare de 600 coroane.

Cu drept cuvânt reclamă acești apostoli sacrificați, încă-i posibilul ajutor, urcarea salariului și prin acela a îndreptării lor la pensiu.

Tot învățătorii acestei reuniuni, cu prevocare la cazuri concrete, au ridicat întemeiate plângeri, că în raionul acestei reuniuni s'au făcut numiri de comisari consistoriali în chestia școalelor, în persoane nu tocmai fericite alese.

Spre lauda celor conșcii fie zis, s'a făcut în unele părți ce s'a putut, dar fiene permis a fi interpretul sincer al învățătorimeii și a o spune în toată sinceritatea, că într'o cestiune de o extremă importanță, ca cea a salvării școalelor, am fi așteptat să se organizeze o acțiune mai serioasă și într'un stil mai mare.

Sunt multe mizeriile din provincă, cari reclamă ca pentru calmarea lor, încă-i în fața unor asemenea mărețe acțiuni, să se esmită adevărate autorități și inteligențe, cari poartă în inima lor focul sacru al datoriei de neam, în aceste vremuri de grea cercare.

Căți meritați deputați congresuali, sinodali și venerați asessori consistoriali știu combatare de minune omisiunile ven. noastre autorități, ne-ar fi servit spre mângâiere, când i-am fi văzut prin comune în calitate de comisari consistoriali, capacitând și însușind poporul pentru marele ideal.

Ni-se va reflecta, că încă e timp. Dorim să se știe, că ori și ce acțiune se duce la izbandă, dacă e pornită încă sub impresia primelor momente. Lăsați numai să se calmeze însușirea produsă în sânul poporului de primele momente și veți vedea cu ce greutate veți redeștepta, poate numai în parte, însușirea ce ați lăsat-o să se stingă, când eră în apogeul ei.

Un beliduce, carele nu intră cu o forță respectabilă în luptă, la deschiderea primului foc, a riscat d'acapo rezultatul campaniei.

Revenind la cronica anonimului s., cu drept cuvânt întrebăm noi „Quo jure?“ ni-se dispută dreptul de a rogă ven. noastre autorități în chestiuni cari privesc școala, a cărei legitimi reprezentanți suntem noi?

Ca neimplinire a datorinței să impută învățătorimeii și special subscrisului, că organului oficial al diecezei nu i-s'a trimis raport despre aceia adunare. Să fim scuzați, dar noi așa credem, că organul oficial al diecezei avea sfântă datorință, și în special Dl s., ca în aceste vremuri de grea ispită, să fie reprezentat la o adunare oficială de învățători. „Quo jure?“ Dl s. incriminează învățătorimea, pentru neimplinirea propriilor sale îndatoriri!

De altcum, a face pe raportorul benevol al unui ziar, este un act de bunăvoință și bunacuvintă aduce cu sine, ca în asemenea cazuri, să nu pretindem, ci să rogăm încă la timp.

În ce privește stângerea luminei didactice dela Sibiu, cad de acord cu Dl s., învățătorimea nu și-a implinit datorința.

Doresc însă să se știe, că probabil și comitetul de redacție își va avea răspunderea pentru cauză.

Când am fost la Sibiu în anchetă, conferința delegaților s'a declarat pentru susținerea „Vetrei Școlare“, puind unica condiție, ca în comitetul de redacție să între și câte un învățător din fiecare dieceză. Eu am și făcut la timpul său recomandăție în persoanele colegilor George Jian pentru dieceza Caransebeșului și Iosif Moldovan pentru dieceza Aradului; dar refuzarea

categorică a on. comitet de redacție, a făcut rea impresie asupra învățătorimeii.

Reuniunea noastră a revenit la chestia ziarului pedagogic. Ne-ar cădea nespun de bine, dacă am vedea că și on. corp profesoral dela pedagogiul aradan ar urmări cu toată atenția mișcarea învățătorimeii și perondându-se, ar descinde și în sinul celor trei reuniuni din dieceză. *Memento* să fie tuturor celor chemați faptul, că în reuniunea Timișoreană *autoritățile străine* au fost reprezentate de sus până jos.

De ne-am face toți datorii, multe nu ar fi așa cum sunt. Nu inculpați, ci vă interesați și impliniți toți cei chemați datorii, căci zilele grele sunt.

Comloșul mare, 12/25 Ianuarie 1908.

Iuliu Vuica.

N. R. Publicând *in extenso* lămuririle de mai sus — prin cari ni-se aduce și un serviciu informativ nepremeditat —, din partea noastră credem a fi de ajuns să mai fixăm, spre mai deplină clarificare, momentele cari au provocat scrierea cronicii înpricinată și anume:

a., Dacă despre gestiunile Reuniunii din cestiune se pot trimite rapoarte ziarelor mai puțin apropiate da dansa, decât foaia oficioasă bisericească și școlară, „în aceste zile grele“, de ce nu s'ar conveni, să se trimită și la... „B. și Ș.“? b., Conștienți despre raportul dintre superiori și subalterni, credem că avem nu numai dreptul ci și datorința, de a atrage atențiunea asupra unui defect formal, indicat cu izvorul de unde a fost citat.

Quod erat demonstrandum!

CRONICA.

† George Telescu, canonic gr. cat. la capitolul din Lugoj, a răposat în Domnul, în vârstă de 68 ani. Defunctul a fost aproape trei decenii protopop în Arad și s'a bucurat de stima tuturor acelorora ce l-au cunoscut, ca om distins prin cultură, bun de inimă și devotat chemării. Înormântarea lui s'a făcut la 24 Ian. Ne alăturăm la jalea întristatei familii.

† Grigorie Sima alui Ion, preot ort. român în Cărpiniș, om de o rară inteligență și hărnicie, un talentat scriitor de povești poporane, tovarăș de activitate alui I. Slavici, I. T. Mera, și alții, în coloanele vechii „Tribuna“, a răposat. Un talentat deosebit, impiedecat de greutatea vieții de a-și da măsura puterii, am pierdut într'insul. Odihnească cu dreptii! Fie vecinică pomenirea lui!

* **Necrolog.** Corpul învățătoresc dela școala capitală ortodoxă română din Lugoj are profunda durere a aduce la cunoștință, că valorosul coleg *Vasile Nicolescu* fost învățător, primul comisar școlar, întemeietorul și primul prezident al „Reuniunii învățătorilor dela școalele confesionale ort. române din dieceza Caransebeșului“, fondatorul casinei române și membru în direcțiunea institutului de credit „Lugoșana“, după o activitate laborioasă de 45 ani pe terenul luminării poporului și a pensionării sale de 13 ani în urma unui morb scurt și împărțit cu sfințele Taine a răposat în Domnul Mercuri în 9/22 Ianuarie, c. la orele 7 seara în etate de 75 ani. Osemintele pământesti ale scumpului decedat s'au așezat spre vecinica odihnă Vineri în 11/24 Ianuarie, c. la orele 2 d. a. în cimiterul ortodox român din loc. Lugoj, 10/23 Ianuarie, 1908. Fie-i țărâna ușoară și memoria eternă! — Corpul învățătoresc.

Serbarea unui jubileu de 50 ani. A doua zi de Botez a. c. fruntașa comună Nădlac a serbat jubileul de 50 ani de muncă la altarul Domnului a Mult On. preot Vicențiu Marcoviciu. Nădlăcanii peste tot s'au nizuț a se arăta demni de păstorul lor sufletesc, care i-a luminat și condus către limanul mântuirii timp de un jumătate de secol. Masa comună din partea a vre-o 90 persoane s'a luat în ospătăria „V. Crișan“ unde s'au rostit m. i. multe toaste în onoarea și sănătatea iubilantului. Cu acest prilej din partea prezenților s'a expedit P. S. Sale D-lui Episcop diecezan și o telegramă de aderență. Animația a fost potențată și de arcușul dibaciului lăutar „Lipitor“ din Nădlac. Iubilantului, în decursul prânzului i-s'au trimis mai multe depeșe de felicitare, dela prietini, rudeni și cunoșcuți.

Iubilantul e unul dintre acei onorabili preoți, cari au dat sprijin după putință cauzelor învățătoresști. Eu un preot vrednic și cu frumoase cunoștințe. Ca predicator al amvonului, în statul preoțesc are puținii semeni.

B.

Logodnă. Nicolae Savi învățător în Alioș și Sofia Căprucean din Lipova, s'au logodit.

Anunț.

Subscrisul încă din an 1005, pe cale poștală în mod necunoscut, perzându-mi-se: »Testimoniul de cvalificațiune învățătorescă« prestat la Arad, în Seminariul diecezan gr. or, rom. la 5/18 Iunie 1903, Nr. 995/1903, precum și »Decretul« învățătoresc prestat dela Ven. Consistor gr. or. rom. din Arad în an. 1904 luna Octomvrie, rog pe aceasta cale pe aflătorul acelor »Documente« a mi-le înapoia pe lângă o remunerație acomodată.

Bulza, la 1/14 Ianuarie 1908.

Cu deosebit respect:

Emeric Balla,
învățător.

u. p. Facset (Krassó-sz. m.)

2

Cronică bibliografică.

Luceafărul nr. 1—2 cu următorul sumar: Oct. Goga, Poezie. C. Sandu-Aldea, Pe drumul Bărăganului. Elena Farago, Scrisoare (poezie). Al. Ciura, Aduceri aminte. Din popor (poezie). Ioan Ciocărlan, Inimă de mamă (nuvelă). I. U. Soricu, Sonete. O. de Cozmutza, Scrisori din Paris. G. C. Ionescu, Dela țară. Cronică: Anul nou în viața literară. Drama românească. „Die Karpathen“. Regele poet Oscar II al Suediei. Rectificare. — Poșta administrației. — Ilustrațiuni: Cottet: Pescari în port. O. Spaethe: Pictorul Luchian. Luchian: Păstor cu oi. Luchian: Peisagiu. Cottet: Doiiu. Caricaturistul Iser în atelierul său. Iser: O bucureșteancă. Cottet: Doliu. Cottet: Oarbă. Ch. Cottet de Ed. Steichen. Regele-poet Oscar II al Suediei.

Concurs.

Pentru îndeplinirea stațiunei învățătoresști vacante din **Baia**, pprezviteratul Radnei, prin aceasta se escrie concurs cu termen de **30 zile**, dela prima publicare în organul „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. În natură: locuință, cu 2 chilii și cuină, apoi grajd și grădină de lemne; 2. Salar 600 cor. din această sumă învățătorul se va îngriji de lemne, pentru încălzirea salei de învățământ; 3. Spese de conferințe 20 cor. 4. Pentru curatorat 14 cor; 5. Dela înmormântări, unde va fi poftit, 1 coroană.

Recurenții să-și susțină recursele ajustate conform Regulamentului și adresate comitetului parohial din Baia — Prea On. Oficiu pprezvitaral în M. Radna și să se prezinte — în termenul regulamentar — în sf. Biserică din Baia, spre a-și arăta dexteritatea în cântec și tipic.

Baia, în 11/24 Nov. 1907.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu*, pprezviter' insp. de școale.

—□—

3—3

Compactor român în Arad

Iustin Ardelean

Strada Weitzer János Nr. 13.

Execută grabnic și prompt

tot soiul de lucrări, atingătoare de această branșă.

Legătură fină și durabilă.

Prețuri moderate.

19